KAZA VE KADERE İNANIYORUM

İÇİNDEKİLER

KAZA VE KADERE İMAN

TEVEKKÜL VE RIZIK

DUA VE SADAKA

ECEL

RÜYA VE KADER

Ben Allah'a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan olduğuna inandım. Öldükten sonra diriliş haktır. Allah'tan başka ilâh olmadığına, Hazreti Muhammed'in O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim.

KAZA VE KADERE İMAN

KADERE İNANMAYANLAR

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ümmetine şöyle bir uyarıda bulundu:

– Kadere inanmayan kişilerle tartışmayın! Her ümmetin Mecusîleri vardır. Bu ümmetin Mecusîleri "Kader yoktur." diyenlerdir.

– Ümmetimde iki sınıf vardır ki onların İslâm'dan nasipleri yoktur: Kötülükler ve inkâr, imana zarar vermez diyenler ile kadere inanmayanlar.[1]

MUTLULUK SEBEBİ

Allah Resûlü, bir gün arkadaşlarına mutlu yaşayabilmenin sırrını şöyle açıkladı:

– İnsanın mutluluk sebeplerinden biri, bizim bilmediğimiz Yüce Allah'ın bildiği kaza ve kaderine rıza göstermesidir. Şikâyet sebeplerinden biri de Allahu Tealâ'dan kendisi için hayırlı olanı istemeyi terk etmesi, bir diğeri de Allah'ın hükmettiği kaza ve kadere razı olmamasıdır.[2]

KADERE İNANMADIKÇA

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kadere imanla ilgili şöyle buyurdu:

– Kul; iyiliğiyle ve kötülüğüyle kadere inanmadıkça, kendine iyilik ve kötülükten isabet edecek şeyi Allah'ın izniyle atlatamayacağını, kaçacak olan şeyi de Allah'ın izniyle yakalayamayacağını bilmedikçe iman etmiş olmaz.[3]

BENDEN DEĞİLDİR

Gönüller Sultanı Efendimiz buyurdular ki:

– Kim kadere inanmadan ölürse benden değildir![4]

ALLAH'IN YAZDIĞI

Abdullah bin Abbas, Peygamber Efendimizle aynı binekte idi. Allah Resûlü ona hitaben şöyle buyurdu:

– Ey delikanlı, sana bir şeyler öğreteceğim! Allah'ın emir ve yasaklarını gözet ki Allah da seni gözetsin. Allah'ın hakkına dikkat et ki O'nu karşında bulasın. İstediğini sadece Allah'tan iste. Yardım dilediğin zaman da sadece O'ndan yardım dile. Kesin olarak bil ki bütün insanlar toplanıp sana bir yardımda bulunmak isteseler, Allah'ın senin için yazdığının dışında bir yardımda bulunamazlar.

Ve yine bütün insanlar sana zarar vermek için bir araya gelseler, Allah'ın senin aleyhine yazdığının ötesinde hiçbir şey yapamazlar.[5]

İNSANIN İRADESİ

Bir adam âlim olan zata sordu:

– Allah'ın ve insanın iradesini anlatır mısın?

– Kardeşim, senin çocuğun var mı?

– Evet, var!

– Sen çocuğunu kendisi istediği için kucağına alsan, sonra çocuk sana dese ki "Beni filan yere götür." Sen de onu oraya götürsen. O da orada üşüyüp hastalansa o çocuk sana "Beni buraya niye getirdin? Buraya sen getirdin beni! Beni hasta eden de sensin!" derse sen ne dersin?

– Sen istedin de seni ondan getirdim, derim.

İlle de suçlu sensin diye inat ederse, kendimi tutamayıp kızarsam iki tokat da vururum!

– Yani sen istedin de ondan getirdim dersin!

– Evet!

– Biz isteriz, Yüce Allah ise bizim irademize göre yaratır! Değişmeyen kader budur! Anladın mı şimdi Allah'ın ve insanın iradesini.[6]

BİR MELEK VAZİFELENDİRİR

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ana rahmindeki insanın yaratılışını şöyle açıkladı:

"Allah (celle celalühü) rahme bir melek vazifelendirir. O melek ana rahmine nutfe düşmesinden itibaren her safhada Rabbe seslenir ve:

– Rabbim, şu anda nutfe! Rabbim şu anda alaka! Rabbim şu anda mudğa, der.

Cenâb-ı Hak, o cenini yaratmayı murat buyurursa melek sorar:

– Rabbim! Bu erkek mi olsun dişi mi? Kötü birisi mi yoksa iyi birisi mi? Rızkı ne kadar? Eceli ne zaman?

Bütün bunlar kişi daha anasının karnında iken yazılır."[7]

HER BİRİNİZİN YARATILIŞI

Allah Resûlü buyurdu ki:

– Sizden her birinizin yaratılışı evvela ana karnında kırk günde toplanır. Sonra kan pıhtısı, sonra bir çiğnem et olur. Sonra ona melek gönderilir ve ruh üflenir. Ve meleğe; rızkını, ecelini, amelini, iyi birisi mi, kötü birisi mi olacağını yazması söylenir.[8]

SEN NEREDEN BİLİYORSUN

Peygamberimizin dünya ve ahiret kardeşi Osman bin Ma'zun vefat etmişti. Allah Resûlünün gözlerinden yaşlar akıyordu. Çok üzülmüştü. "Allah'ım! Onun kabrini cennet bahçelerinden bir bahçe eyle, mahşer gününde de gideceği yeri cennet nasip et!" diye dua ediyordu.

Mübarek cesedin yanında Peygamberimizi böyle üzgün gören biri O'nun işiteceği şekilde cesede dönerek ağladı ve şöyle söyledi:

– Cennet mübarek olsun ey Osman!

Allah Resûlü, bu sözleri duyunca ağlamayı kesti ve böyle diyen kişiye sordu:

– Sen nereden biliyorsun onun cennetlik olduğunu! Ben peygamber olduğum hâlde geleceği Yüce Allah bildirmezse bilemiyorum da sen nasıl onun cennete gittiğini biliyorsun?[9]

YIKILAN DUVARIN DİBİNDEN

Peygamber Efendimiz, yıkılmaya yüz tutmuş bir duvarın dibinden geçerken yürüyüşünü hızlandırınca sahabiler sordular:

– Ya Resûlullah! Niçin hızlı yürüdünüz?

Allah Resûlü şöyle cevap verdi:

– Allah'ın kazasından yine O'nun kaderine sığınıyorum![10]

KIYAMETE KADAR HER ŞEYİN KADERİ

Ubâde bin Sâmit (radıyallahu anh) vefat edeceği an etrafında toplanan çocuklarına şunları anlatmıştı:

"Evlâtlarım! Siz, başınıza gelecek şeyler gelmeden evvel kader kitabında yazıldığını ve sonra da hiç şaşırmadan başınıza geldiğini kabul etmedikten sonra imanın tadını tatmış olamazsınız. Ben Allah Resûlünden işittim. Buyurdular ki:

– Allah'ın ilk yarattığı kalemdir. Allah, kalemi yaratır yaratmaz ona 'Yaz!' emrini verdi. Kalem 'Ey Rabbim neyi yazayım?' dedi. Cenâb-ı Hak da 'Kıyamete kadar olan her şeyin kaderlerini yaz!' buyurdu. Kim bunun aksine bir iman üzerine ölürse benden değildir!

Yavrularım bu sözümü iyi dinleyin!"[11]

ALLAH BENİ CENNETİNE KOYAR MI

Hazreti Ömer (radıyallahu anh), Allah'ın istediği bir şekilde ibadet edememekten korkar, daima ağlar ve tövbe istiğfara devam ederdi. Geleceğinin ne olacağından endişeliydi. Namaz kılarken veya kıldırırken, küçük bir çocuğun akıllı bir sözü veya dağdaki bir çobanın hikmetli bir sözü onu ağlatabiliyordu. Geçmiş ve gelecek kendisine bildirilen Sevgili Peygamberimizin "Şunlar münafıklardır." diye sır verdiği bilinen Hazreti Huzeyfe'ye bile "Allah aşkına söyle, hiç kızmam, gerçeği söyle, ben de münafık mıyım?" diye soruyordu. Onun bu inleyiş ve sızlanışına bazı sahabilerin:

– Ey Ömer, neden bu kadar endişe ediyor ve sızlanıyorsun. Sen cennetle müjdelenmiş on kişiden birisin, öyle değil mi, demeleri üzerine şöyle cevap vermişti:

– Evet, ben Aşere-i Mübeşşere'denim. Fakat Cenâb-ı Hakk'ın sözü, kaderi şarta bağlıdır. Söyleyiniz bana. Mesela Ömer şimdi namaz ve ibadetini terk etse, O her şeyi hikmetle ve adaletle yapan Yüce Allah beni cennetine koyar mı?[12]

MÜMİN OLMAK İÇİN

Allah Resûlü buyurdular ki:

– Kişi dört şeye inanmadıkça mümin olmuş sayılmaz: Allah'tan başka ilah olmadığına inanmazsa, benim Allah'ın kulu ve elçisi Muhammed olduğuma, beni Allah'ın bütün insanlara doğru ve gerçeklerle göndermiş bulunduğuna şahitlik etmezse, ölüme ve tekrar dirilmeye inanmazsa, kadere inanmazsa.[13]

KEŞKE EĞER KELİMELERİ

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) bir gün sahabilerine şöyle tavsiyelerde bulundu:

– Sana faydalı olan şeye karşı gayret göster. Allah'tan yardım dile, ümitsiz olma. Bir bela, musibet başına gelirse "Eğer, keşke şöyle yapsaydım da bu başıma gelmezdi!" deme. "Allah takdir etmiştir. O'nun dilediği olur." de. Çünkü "Eğer" kelimesi şeytan işine kapı açar.[14]

HASTALIKLARA KARŞI TEDAVİ OLUNUZ!

Bir gün Peygamber Efendimize şöyle sordular:

– Ey Allah'ın Resûlü! Tedavi için başvurduğumuz dua, ilaç ve diğer korunma vasıtaları hususunda ne diyorsunuz? Bunlar Allah'ın kaderinden bir şey değiştirir mi? Bunların faydaları olur mu?

Efendimiz Aleyhiselâm şu şekilde cevap verdi:

– Onlar da Allah'ın kaderindendir. Hastalığı yarattığı gibi şifa sebeplerini de O yaratmıştır. Ey Allah'ın kulları, tedavi olunuz. Çünkü Cenâb-ı Hak, yarattığı her hastalık için bir de şifa yarattı.[15]

DUA

Allah Resûlü bir hadis-i şeriflerinde Yüce Mevla'ya şöyle dua edilmesini öğütledi:

– Ey insanların Rabbi! Acıyı gider, şifa ver, Sen Şâfi'sin. Senin şifandan başka bir şifa yoktur, hiçbir hastalık bırakmayan bir şifa istiyorum.[16]

CİMRİDEN MAL ÇIKARILMIŞ OLUR

Sevgili Peygamberimize "Adak başımıza gelecek belâları, musibetleri önler mi?" diye sorulunca şöyle cevap verdi:

– Adak, olacak bir şeyi ne öne alır ne de geriye bırakır. Kaderi değiştirmez, ancak onunla cimriden mal çıkarılmış olur.[17]

Allah Resûlü bir başka hadis-i şeriflerinde de şöyle buyurdu:

– Adak, Âdemoğluna, Allah'ın kendisine takdir etmediği hiçbir şeyi yakınlaştırmaz. Ancak adak, kadere uygun olur. Adak sayesinde, cimrinin kendi arzusu ile çıkarmak istemediği, cimriden çıkarılır.[18]

DOSDOĞRU YOL

Nebiler Sultanı Efendimiz bir gün:

– Allah bir kul hakkında hayır dilediği zaman, ölümünden önce ona hayırlı ameli nasip eder, buyurdu.

Sahabeden biri:

– Nasip eder ne demektir, diye sorunca Peygamberimiz:

– Allah o kulu güzel, faydalı bir iş yapmaya sevk eder ki böylece dosdoğru yolu göstermiş olur ve o da hidayet bulur. Sonra onu dosdoğru yolda devamlı olmada da başarılı kılar ve onu bu durum üzere iken vefat ettirir, buyurdular.[19]

DAHA HAYIRLI

Peygamber Efendimiz; bildiğimiz iyilik ve güzellikleri bir başkasına anlatmanın, bir kişinin doğruyu bulmasına vesile olmanın mükâfatını şöyle açıkladı:

– Vallahi, senin aracılığınla bir tek kişinin iyiye güzele yönelmesi ve İslâm'ı seçmesi, senin için kıymetli develerle dolu sürüleri Allah yolunda sadaka vermekten daha hayırlıdır.[20]

İYİYE VE GÜZELE DAVET

Gönüller Sultanı Efendimiz buyurdular ki:

– Kim iyiye ve güzele davette bulunursa, buna uyanların sevaplarının bir misli ona gelir ve bu durum, onların ücretlerinden hiçbir şey eksiltmez. Kim bir kötülüğe çağrıda bulunursa, buna uyanların günahlarından bir misli de ona gelir ve bu onların günahlarından hiçbir eksiltme de yapmaz.[21]

KADER KONUSUNDA

Sahabi Efendilerimizden biri şöyle anlatmıştı:

"Biz kader konusunda tartışırken Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) çıkageldi. Öylesine kızdı ki öfkenin hâsıl ettiği kızıllıktan, yüzünde sanki nar taneleri ortaya çıkmıştı. Bize şöyle çıkıştı:

– Bununla mı emredildiniz, yoksa ben size bunun için mi gönderildim? Bilin ki sizden öncekileri, inanç meselelerindeki tartışmalarının çokluğu ve peygamberleri hakkında düştükleri ayrılıkları helâk etmiştir. Kader hususunda tartışma yapmamanız için yemin verdim."[22]

ALLAH'IN SIRRIDIR

Allah Resûlü bir gün sahabilerine; insanın erkek veya kadın olması, dünyaya geleceği zaman ve ülke, ömür süreceği müddet, anne ve babasının kim olacağı gibi hususları insanın bilemeyeceğini, bunun Allah'tan gelen bir kader olduğunu anlattı. Bu ve benzeri meselelerdeki ilâhi takdirin sırrını anlamaya çalışmak ile insanın geçmişini değiştirmesi mümkün olmadığından şeytanın kişiyi tuzağına düşürüp helâke götürebileceğini açıkladı ve şöyle buyurdu:

– Kaderin bu çeşidi hakkında konuşmayın. Çünkü kader, Allah'ın sırrıdır ve Allah'ın sırrını ortaya atıp yaymayın.[23]

NAZAR

Allah Resûlü buyurdu ki:

– Göz değmesi (nazar) haktır, gerçektir. Eğer kaderi delip geçecek bir şey olsaydı, bu göz değmesi olurdu.[24]

Efendimiz Aleyhisselâm bir başka hadis-i şeriflerinde de şöyle buyurdular:

– Kim korunma için bir şey asarsa, o astığı şeye havale edilir. Allah onu korumaz.[25]

BATIL ŞEYLER

Peygamber Efendimiz; muska, nazar boncuğu gibi batıl şeyleri asanların biatlerini kabul etmeyip onlarla tokalaşmadı ve onlara şu âyeti okudu: "Eğer Allah sana bir sıkıntı verirse O'ndan başkası onu gideremez. Sana bir hayır ve nimet verirse, zaten O her şeye olduğu gibi buna da elbette kadirdir." (En'am sûresi, 17. âyet)[26]

İSTANBUL FETHEDİLECEKTİR

Sevgili Peygamberimiz, İstanbul'un kaderini yüzyıllar öncesinden şöyle haber vermişti:

– İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fethedecek kumandan ne güzel kumandan ve o ordu ne güzel ordudur![27]

Yüce Allah, Peygamberinin bu müjdesini 1453 yılında Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet'e nasip etmişti. Peygamberimizin buyurduğu gibi Allah ve peygamber aşığı komutan ve Osmanlı ordusu ile bir kader gerçekleşmiş, Allah'ın izniyle İstanbul fethedilmişti.

O'NUN TAKDİRİNE SIĞINIYORUM

Hazreti Ömer, Şam'a gönderdiği askerlerin durumunu öğrenmek için oraya gidiyordu. Şam'a yaklaştığında şehirde bulaşıcı bir hastalık olan vebanın yayıldığını duydu. Yanındakilerle şehre girip girmeme konusunu görüşmeye başladılar. Bu konuşma sırasında Abdurrahman bin Avf Efendimizin "Bir yerde veba çıktığını duyarsanız oraya girmeyiniz, bulunduğunuz yerde veba çıkmışsa oradan ayrılmayınız.[28] Veba çıkan memlekette bulunan bir kul, kendisine Allah'ın takdir ettiği şeyin ulaşacağını bilip, sevap umuduyla sabredip orada kalır ve dışarı çıkmazsa, mutlaka ona şehit sevabının bir misli verilir."[29] buyurduğunu söyleyince Hazreti Ömer Şam'a girmeden geri dönmeye karar verdi.

Hazreti Ömer'i şehrin dışında karşılayan Şam'daki ordunun kumandanı, Ebu Ubeyde bin Cerrah, Halife'nin kararını öğrenince ona:

– Allah'ın takdirinden kaçıyorsun ya Ömer, dedi.

Bunun üzerine Hazreti Ömer şöyle cevap verdi:

– Evet! Allah'ın takdirinden yine O'nun takdirine sığınıyorum.[30] Allah aşkına söyle! Senin deven olsa da bir tarafı kurak bir tarafı sulak bir tarlaya inse, onu sulak ve çimenleri bol yerde otlatırsan Allah'ın kaderi ve kazası ile otlatmış olmuyor musun? Ya da kurak yerde otlatsan Allah'ın kader ve kazası ile otlatmış olmaz mısın?

Sonra da Medine'ye geri döndü.[31]

KENDİNİ AŞAĞIYA AT

Yahudi'nin biri Hazreti Ali'ye:

– Ya Ali! Mademki kaderde ne varsa o olur, diyorsun. Kendini şu tepeden aşağı atsana, dedi.

Hazreti Ali:

– Niçin atacağım kendimi, diye sorunca Yahudi:

– Kayadan düşüp öleceksen nasıl olsa başına gelecek, ölmeyeceksen zaten ölmeyeceksin demektir. Kaderde ne varsa o olur, dedi.

Hazreti Ali ona şu cevabı verdi:

– Tepeden aşağı kendimi atarsam ne olacağım benim için bilinmeyen, Allah için bilinendir. Ben bilmediğim bir meseleyle lüzumsuz yere uğraşırsam, bu Allah'ı imtihan etmek olur ki bir kulun Allah'ı imtihan etmeye, bir talebenin hocasını imtihan etmeye hakkı yoktur. Demek ki şu anda kaderde seninle bu meseleyi konuşmak varmış

da benim kendimi kayadan atmam yokmuş. Eğer kader tecelli ederse ben zaten kendimi tepeden aşağı atarım, dedi.

Hazreti Ali'nin bu güzel ve mantıklı cevabı karşısında Yahudi söyleyecek bir şey bulamadı.[32]

KAZA VE KADER İLE Mİ

Bir gün bir ihtiyar, o dönemin halifesi Hazreti Ali'nin huzuruna çıkarak şöyle sordu:

– Bizim Şam'a yani Sıffin Savaşı'na yürümemiz Allah'ın kaza ve kaderiyle miydi? Bunu bize söyler misin?

Hazreti Ali (radıyallahu anh) şu cevabı verdi:

– Canlılara can veren Allah aşkına derim ki hangi yere ayak bassak ve hangi yere gitsek bu ancak Allah'ın kaza ve kaderiyle değil de nedir?

İhtiyar:

– Öyle ise bizim yorulmamız boşuna. Bizim için mükâfata, ecir ve sevaba hak kazanmak yok gibi, deyince Hazreti Ali sözüne şöyle devam etti:

– Ey ihtiyar, siz giderken Allah size gidişiniz için büyük sevap verdi. Dönüşte de dönüşünüz için sevap verdi. Çünkü siz, bunları yaparken zorla

yaptırılmış buna mecbur edilmiş değildiniz. Bunları arzunuzla kendi isteğinizle yaptınız.

İhtiyar tekrar sordu:

– Bizi kaza ve kader sevk etmedi mi?

Hazreti Ali biraz da kızarak şu açıklamada bulundu:

– Yazık! Sen, kaza sana yapıştı, kader sana sarılıp takıldı sanıyorsun. Eğer iş öyle olsaydı, sevap ve ceza batıl olurdu. Mükâfat ve cezaya, emir ve yasaklamaya gerek kalmazdı. Günah işleyene Allah kızmaz, iyilik sahibini de sevmezdi. İyilik yapan övülmeye, kötülük yapandan daha layık olmazdı. Kötülük işleyen de yerilmeye, iyilik yapandan daha layık sayılmazdı. Bu gibi saçma sözler; putlara tapanların, şeytanın ordularının, yalancı şahitlerin, doğruyu görmeyen körlerin sözleridir. Onlar bu ümmetin Mecusîleridirler. Allahu Tealâ kulları özgür bırakmak suretiyle emretti. Sakındırmak için de yasakladı. Kullarının kolay olan şeyleri yapmalarını istedi. Zorlayarak isyan etmeye, boynundan çekerek itaat etmeye mecbur etmedi. İnsanlara peygamberleri boşu boşuna göndermedi. Gökleri, yerleri ve bunlar arasında olan şeyleri boş yere yaratmadı. Böyle şeyler kâfirlerin düşünceleridir. Yazıklar olsun kâfirlere, onlara cehennem var!

Onun bu sözleri üzerine yine sordular:

– Öyleyse bizi sevk eden kaza ve kader nedir?

– O, Allah'ın emri ve hükmüdür. Zorla mı ibadet yapıyoruz ki, dedi ve şu âyeti ekledi: "Rabbin şöyle buyurdu: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin. Anneye ve babaya güzel muamele edin. Şayet onlardan her ikisi veya birisi yaşlanmış olarak senin yanında bulunursa sakın onlara hizmetten yüksünme. 'Öff!' bile deme, onları azarlama, onlara tatlı ve gönül alıcı sözler söyle." (İsra sûresi, 23. âyet)

İhtiyar sevinerek kalktı ve:

– Anlayamadığımız kaderi bize açıkladın. Allah sana bunun en güzel karşılığını versin, dedi.[33]

HAZRETİ HASAN'IN MEKTUBU

Peygamberimiz Efendimizin torunu Hazreti Hasan (radıyallahu anh) halife seçilince, kader konusunda tartışan Basralılara bir mektup göndermişti. Mektupta kısaca şöyle yazılıydı:

"Eğer, Allah yarattıklarını kendisine itaat etmeye zorlasaydı, onlardan yapılan iyiliklere karşı sevabı da kaldırırdı. Eğer isyana zorlasaydı onlardan cezayı da kaldırırdı."[34]

ALLAH'IN İLMİNDE VARDI

Abdullah bin Ömer'e şu soru sorulmuştu:

– Ey Abdullah! Bazı topluluklar zina yapıyor, içki içiyor, hırsızlık yapıyor ve insan öldürüyorlar. Sonra da "Bunlar Allah'ın ilminde vardı, alınyazımız buydu. Bu durumdan onun için kurtulamadık." diyorlar. Bu duruma siz ne dersiniz?

Bunun üzerine Abdullah bin Ömer Hazretleri öfkelendi ve şöyle cevap verdi:

– Yüce Allah'ı tenzih eder, eksik özelliklerden uzak tutarım. Onların o işleri yapacakları Allah'ın ilminde vardı, ama Allah'ın ilmi onları bu işleri yapmaya zorlamamıştır. İnsanlara gücünün üstünde sorumluluk da verilmemiştir, dedi ve Bakara sûresinin 286. âyetinden şu bölümü okudu: "Allah, hiçbir kimseyi güç yetiremeyeceği bir şekilde yükümlü tutmaz. Herkesin kazandığı iyilik kendi lehine, işlediği fenalık da kendi aleyhinedir."[35]

AHAHTARI KAYBOLMUŞTUR

Bir gün öğrencileri İmam-ı Azam Ebu Hanife'ye kaza ve kaderi sordular. Şöyle cevap verdi:

– Kader; Yüce Allah'ın ezelden ebede kadar olacak şeyler ne şekil ve ne zamanda olacaklarsa, onların hepsini daha onlar meydanda yok iken bilip o surette takdir ve tayin etmesidir. Kader, insanların karşısına dikilmiş güç bir meseledir. Bu, öyle kapalı bir meseledir ki anahtarı kaybolmuştur. Kadere bakan güneşe bakan gibidir, baktıkça gözleri kamaşır, şaşkınlığı artar.[36]

ARKADAŞINDAN ÖNCE

Bir gün İmam-ı Azam Ebu Hanife Hazretleri'ne "Seni münakaşa yaparken görüyoruz, bizi neden yasaklıyorsun?" dediler. Cevabı şöyle oldu:

– Biz inanç konularında tartışırken, arkadaşımız kayıp düşecek, yanılacak diye korkudan başımızda kuş varmış gibi dururduk. Siz ise tartışıyorsunuz ve arkadaşınızın düşmesini istiyorsunuz. Arkadaşının kayıp düşmesini isteyen, arkadaşının kâfir olmasını istiyor demektir. Arkadaşının kâfir olmasını isteyen ise arkadaşından önce küfre kendisi düşer.[37]

O'NUN DİLEMESİYLE

Öğrencileri İmam-ı Azam Ebu Hanife Hazretleri'ne, kötülüklerin Allah'ın ilminde olup olmadığını sordular.

Şöyle cevap verdi:

– Bütün kötülükler de Allah'ın bilgisi, kazası, takdiri ve dilemesiyle olur. Fakat Allah, bunlara razı değildir, bu işleri istemez.[38]

PADİŞAHIN ALTINLARI

Bir padişah, huzuruna bir memur çağırmış ve ona yeterli miktarda altın vermişti. Memura verdiği parayla isterse; Kur'ân-ı Kerîm basıp dağıtabileceğini, isterse cami, okul ya da askerî kışla yaptırabileceğini söyledi.

Fakat o memur padişahın emrinin tersine altınlarla; Kur'ân bastırmak, ilim yuvası ya da askerî kışla yaptırmak yerine, insanların inanç ve ahlâkını bozacak eserler bastırıp dağıttı. İnsanları ahlâken susturan rezalet yuvaları açıp, gençleri devlete ve millete düşman hâline getirecek kamplar kurdu.

Adama halktan birçok kişi sordu:

– Neden padişahın emrini yerine getirmiyorsun da bu kötü işleri yapıyorsun?

Adam onlara şu cevabı verdi:

– Bütün bu işleri padişah yaptı, çünkü bana bunları yapmam için gerekli parayı o verdi.

Halktan ilmi ile tanınan bir bilge, bu adama şöyle dedi:

– Padişahın verdiği altınları onun istediği yerlere kullansan da kullanmasan da her iki hâlde de sermayeyi veren padişahtır. Bu doğru! Sermaye, padişahın emri üzerine kullanıldığında bütün şeref ona aittir. Emrinin tersine kullanıldığında ise ortaya çıkacak bütün kötülükler ve zararlar, sermayeyi yanlış yolda kullanan kişiye ait olur. Bu kötülükler padişaha değil sana aittir, dedi ve halka şu âyeti okudu: "Ey insan! Sana gelen her iyilik Allah'tandır. Başına gelen her fenalık ise nefsindendir. Ey Resûlüm! Seni bütün insanlara elçi gönderdik. Allah'ın buna şahit olması yeter de artar." (Nisa sûresi, 79. âyet)[39]

ÇİFTÇİ VE TUĞLACI

Bir adam bir gün seyahate çıktı. Evli olan iki kızını ayrı ayrı ziyaret edecekti. Kızlarından birisi bir çiftçiyle, diğeri tuğlacıyla evli idi. Adam, kızlarının yanına varınca her birine geçim durumlarını sordu. Birisi:

– Babacığım, bu yıl çok fazla ekim yaptık. Eğer bol yağmur yağarsa, inşallah bol ürün elde edeceğiz, dedi.

Öbürü:

– Babacığım, bu yıl bol tuğlamız var. Eğer havalar iyi gider, yağmur yağmaz da bol güneşli olursa geçimimiz inşallah çok iyi olacak, dedi.

Adam her iki kızına "İnşallah istediğiniz olur." temennisinde bulunurken kendi kendine mırıldandı:

– Demek mutlak manada bir kötülük yok. Çünkü bir kızım için iyi olan bir durum, diğeri için kötü olabilmekte.[40]

ALLAH'IN HİKMETİ

Bir gün adamın biri bir pislik böceği gördü ve:

– Bu yaratılışı çirkin, pis kokulu bir yaratıktır. Allah bunu niçin yaratmış ki, deyiverdi.

Daha sonraki günlerde adamın yüzünde bir çıban çıktı. Pek çok doktora başvurmasına rağmen tedavisi için hiçbir sonuç alamadı. Artık çıban yara hâline gelmişti. Bir gün yarayı tedavi etmesi için eve getirilen bir adam, tedavi için bir pislik böceğinin gerekli olduğunu söyleyince orada bulunanlar adamın isteğine güldüler. Fakat hasta olan adam, o böcek hakkında söylediği sözleri hatırladı ve dedi ki:

– Adamın isteğini yerine getirin, o doğruyu biliyor.

Daha sonra getirilen pislik böceğini yakan adam, onun külünden yaranın üzerine serpti ve yara Allah'ın hikmetiyle iyileşti.

Bunun üzerine yüzünde çıban çıkan adam etrafındakilere şöyle dedi:

– İyi biliniz ki Allahu Tealâ, küçük ve işe yaramaz gördüğüm bir yaratığında bile en iyi ilacı bulundurduğunu bana bildirmek istedi. Allah, her şeyi hikmetle yapar ve her şeyden haberdardır.[41]

TEVEKKÜL VE RIZIK

TEVEKKÜL EDEBİLSEYDİNİZ

Sevgili Peygamberimiz huzuruna girip de:

– Devemi bağlayayım mı, yoksa tevekkül mü edeyim, diye soran köylüye yüksek sesle:

– Devenin dizine ipini vur, sıkıca bağla, öyle tevekkül et, dedi.[42]

KUŞLARIN BESLENDİĞİ GİBİ

Allah Resûlü buyurdular ki:

– Eğer Cenâb-ı Hakk'a layıkıyla tevekkül edebilseydiniz sizi, sabah yuvasından aç ayrılıp, akşam tok olarak dönen kuşların beslendiği gibi rızıklandırırdı.[43]

YERSEN RIZKINDIR

Bir gün Medineli Yahudilerden biri Peygamberimizin karşısına geçti. Elinde bir parça ekmek vardı. Yahudi, Müslüman, putperest, münafık birçok insan etraflarını sarmış onları izlemekteydi. Yahudi ekmeği göstererek sordu:

– Ey Muhammed! Bu benim rızkım mıdır?

Yahudi'nin niyeti belli idi. Peygamberimiz "Evet" derse ekmeği yemeyip atacak, "Hayır" derse bu defa yiyecekti. Ve her iki durumda da O'nu yalanlayıp, insanlar karşısında küçük düşürmeye çalışacaktı.

Allah Resûlü cevap verdi:

– Eğer yersen rızkındır![44]

GÜNÜN İLK VAKİTLERİNDE

Sahabe Peygamber Efendimize:

– Rızık için hangi vakit iyidir, diye sordu.

Allah Resûlü şöyle cevap verdi:

– Rızkınızı günün ilk vakitlerinde arayınız!

Arkasından da şu duayı yaptı: Allah'ım! Ümmetime, günün ilk vakitlerinde yaptıkları rızık arama işini bereketlendir![45]

RIZIK KONUSUNDA

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) rızık konusunda şu tavsiyede bulundu:

– Canlı olduğunuz müddetçe rızık hususunda ümitsizliğe düşmeyin. Çalışın! Rızkınızı arayın! Çünkü insanı annesi, üzerinde hiçbir şey olmadığı hâlde doğurur. Sonra Aziz ve Celil olan Allah onu her çeşit rızıkla rızıklandırır.[46]

Allah Resûlü bir başka hadis-i şeriflerinde de:

– Sizden biri mal ve yaratılışça kendisinden üstün olana bakınca, bakışını bir de kendinden aşağıda olana çevirsin. Böyle yapmak, Allah'ın üzerinizdeki nimetini küçük görmemeniz için gereklidir.[47]

HİKMETİ NEDİR

Âlim bir zata sormuşlar:

– Ahmağın bol rızıklar içinde, akıllı adamın darlık içinde olmasının hikmeti nedir?

Şöyle cevap vermiş:

– Allah, kendini bildirmek için böyle yapmıştır. Çünkü her akıllı rızıklansa ve her ahmak mahrum olsa, herkes akıllıyı aklının rızıklandırdığını sanacaktır. Bunun tersi görülünce, rızkı verenin başkası yani Rezzak olan Allah olduğu bilinir![48]

SEN NEYE GÜVENİYORSUN

8. yüzyılda yaşayan büyük velilerden Şakik Belhi bir kıtlık senesinde, herkesin kara kara düşündüğü bir ortamda, zengin bir adamın kölesinin şakır şakır oynadığına şahit oldu. Yanına yaklaştı ve sordu:

– Herkes kıtlıkla, açlıkla karşı karşıya olmaktan inler dururken sen neye güvenerek böyle oynayabiliyorsun?

Köle cevap verdi:

– Herkesten bana ne? Benim için bir tehlike söz konusu değil. Benim efendimin yedi sekiz tane köyü var, her ihtiyacımız o köylerden sağlanıyor.

Bu açıklama Şakik'i âdeta bir tokat vurur gibi sarstı. Çünkü kendisi de kıtlıktan dolayı endişe içindeydi. Kölenin sözlerinden sonra kendi kendine şöyle dedi:

– Hey Şakik kendine gel! Şu köle nihayet bir insan olan efendisine bunca güveniyor, kendini

emniyet içinde hissediyor. Sen ki bütün canlıların rızkını garanti eden Allah'a inanıyor ve tevekkül ediyorsun, bu nice tevekküldür ki rızık endişesi içindesin?[49]

DUA VE SADAKA

BU DUA YETER

Peygamber Efendimiz şöyle buyurdu:

– Evinden çıkarken şu duayı okuyan kişiye bu dua yeterlidir. O kişi koruma altına alınır, şeytan da o adamdan uzaklaşıp bir kenara çekilir: Bismillâhi tevekkeltü alellâhi lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh. (Allahu Tealâ'nın ism-i şerifini zikrederek evimden çıkarım. Ben Allah'a tevekkül ettim, güç ve kuvvet sadece Allah'ın lütuf ve ihsanıyladır.)[50]

EVİNDEN ÇIKARKEN

Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) evinden çıkarken şöyle derdi:

– Allah'ın ismini zikrederek çıkarım. Ben Allah'a tevekkül ettim. Allah'ım! Hata yapmaktan, yolumu şaşırmaktan, zulmetmekten, zulme uğramaktan, cahillikle başkasına bela olmaktan ve başkasının cahilce davranışıyla karşılaşmaktan sana sığınırım.[51]

ÜÇ DEFA

Rahmet Peygamberi Efendimiz buyurdular ki:

– Bir kul, her günün sabahında, her gecenin akşamında üç defa şu şekilde dua ederse, o kişiye Allah'ın izniyle hiçbir şey zarar veremez. Bu dua da şudur: Bismillâhi lâ yedurru me'asmihi şey'in fıl'ardı vela fı'ssemâi ve huve's semiul âlim. (İsmiyle beraber bulundukça yerde ve gökte hiç bir şeyin zarar veremeyeceği Allah'ın ismiyle sabaha erdim, akşamladım. O her şeyi işiten ve bilendir.)[52]

DUADA ÜÇ ÖZELLİK

Gönüller Sultanı Efendimiz şöyle buyurdu:

– Sıkıntılı anında Allah'ın duasını kabul etmesi kimin hoşuna gidiyorsa, rahatlık ve bolluk anında Allah'a çok dua etsin. Bir Müslüman, istediği şeyin günah olmaması ve akraba ilişkilerini kesmeyi istememesi şartıyla dua ederse, kendisi için üç özellik meydana gelir. Ya Allah, onun istediği şeyi hemen verir veya ahirette vermek için saklar. Veyahut yaptığı dua kadarıyla, başına gelecek kötülükten onu korur.

Sahabe de:

– O zaman biz de çok dua ederiz, dediler.

Bunun üzerine Allah Resûlü buyurdular:

– Siz isteyebildiğiniz kadar isteyin, çünkü Allah'ın rahmet hazinesi sizin istediklerinizden daha çoktur.[53]

DUA VE KÖTÜLÜKLER

Bir gün Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yapılan duaların kader ve kazayı değiştireceğini şöyle açıkladı:

– Kime dua kapısı açılmış ise ona rahmet kapıları açılmış demektir. Allah'a talep edilen dünyevî işlerden Allah'ın en çok sevdiği, sıhhat ve afiyettir. Dua, inen ve henüz inmeyen her çeşit musibet için faydalıdır. Kazayı sadece dua geri çevirir. Öyleyse biz kullara dua etmek gerekir.[54]

DUA ENGELLER

Nebiler Sultanı Efendimiz buyurdular ki:

– Başa gelecek kötülükleri, ancak dua engeller. Ömrü de ancak iyilik artırır.[55]

SADAKANIN FAYDASI

Peygamber Efendimize "Sadakanın faydası nedir?" diye sorulunca şöyle buyurdu:

– Sadaka ve akraba ziyareti; belâyı kaldırır, ömrü de uzatır! Az sadaka çok belâyı kaldırır. Sadaka, ilâhi kızgınlığı söndürür! Yarın kıyametin kopacağını bilseniz bile ağaç dikiniz! Yeşil ağaçları ve yeşil otları kesmeyiniz! Ağaç dikimi ve bakımı sadakadır, sevaptır. Kişiyi görünür görünmez belalardan korur! Bir kimse bir ağaç dikerse, Allah o kimse için diktiği ağacın meyvesi ve yaprağı kadar ecir ve sevap yazar! Bir Müslüman ağaç diker de onun meyvesinden, yaprağından insanlar ve hayvanlar yiyecek olursa, yenen şey o ağacı diken için bir sadaka olur![56]

KARINCANIN DUASI

Hazreti Süleyman Aleyhisselâm yağmur duasına çıkmıştı. Giderken de çoluk çocuk kim varsa hepsini yanında götürmüş, ayrıca herkes evindeki hayvanlarını da yanına almıştı. Orada herkes, Cenâb-ı Hakk'ın rahmetine ulaşmak için kendi diliyle dua ve yakarışta bulunacaktı.

Hazreti Süleyman ve yanındakiler yolda giderken, bir manzara Süleyman Aleyhisselâmın dikkatini çekti. Sırtüstü yatmış büyükçe bir karınca, antenlerini el gibi kullanarak havaya kaldırmış ve kendi diliyle bir şeyler söylüyordu. Hazreti Süleyman dikkat kesildi ve karıncanın şu şekilde dua etmekte olduğunu duydu:

– Allah'ım, ben senin yarattıklarından bir canlıyım. Senin vereceğin rızıkla yaşıyorum. Eğer bize su gönderirsen sulanırız, rızıklanırız. Vermezsen gayrı ne diyeyim. Sen Rahmansın, Rahimsin! Acıyansın!

Bundan böyle ya su gönderir bizi yaşatırsın ya da biz böyle helak olur, gideriz. Sen bilirsin Yarabbi!

Hazreti Süleyman, karıncanın bu içli feryadını duyunca etrafındakilere şöyle dedi:

– Artık geriye dönün. Sizin duanızdan başka bir dua sebebiyle Allah yağmur gönderecektir.[57]

ECEL

ÇİZGİLER

Bir gün Peygamber Efendimiz yere bir kare çizdi. Sonra bu karenin ortasından kare dışına uzanan bir çizgi çizdi. Daha sonra da bu çizginin ortasından itibaren bu ortadaki çizgiye dayanan birtakım küçük çizgiler daha çizdi ve bunları şöyle izah etti:

– Şu karenin ortasındaki uzun çizgi insandır. Şu kare de onu her yönden kuşatan ecelidir. Şu kare dışına uzanan çizgi ise kişinin emelidir, istekleridir. Bu ufak çizgiler de kişinin hayatı boyunca her zaman karşılaşabileceği birtakım afet ve musibetlerdir. İnsana şu afet isabet etmezse diğeri dokunur, o da dokunmazsa öteki isabet eder. Nihayet onu son afet, ölüm yakalayıverir.[58]

ECEL VE EMEL

Allah Resûlü elindeki iki çakıldan birini yakına, diğerini uzağa atarak sahabeye sordu:

– Şu ve şu neye delâlet ediyor biliyor musunuz?

Sahabiler:

– Allah ve Resûlü daha iyi bilir, deyince Efendimiz Aleyhisselâm buyurdu ki:

– Şu uzağa düşen emeldir, isteklerdir. Bu yakına düşen de eceldir. Kişi emeline ulaşmak için gayret ederken ona ulaşamadan ölüverir.[59]

ORTALAMA ÖMÜR

Allah Resûlü buyurdu ki:

– Ümmetimin ömürlerinin çoğu altmış ile yetmiş yaş arasıdır.[60]

Yine bir başka hadis-i şeriflerinde:

– Ecelini altmış yaşına kadar uzattığı kimselerden Cenâb-ı Hak, her çeşit özür ve bahaneyi kaldırmıştır. Ümmetimin ortalama ömrü altmış ila yetmiş yıldır. Bunu aşabilenler azınlıkta kalacaklardır, buyurdular.[61]

ALLAH ORAYA MUHTAÇ KILAR

Sevgili Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ecel ile ilgili şöyle buyurdu:

– Allah bir kulunun bir yerde ölmesini takdir etti mi, onu oraya veya orada bulunan bir şeye muhtaç kılar.[62]

HİNDİSTAN'DA BİR ADAYA

Bir gün adamın birisi koşarak Hazreti Süleyman'ın huzuruna girdi. Adam tir tir titriyordu. Yüzü sararmış, dudakları morarmıştı. Hazreti Süleyman:

– Ne oldu sana, bu hâlin nedir, diye sorunca adam soluk soluğa cevap verdi:

– Azrail bana çok tuhaf bir şekilde, hatta hışımla baktı. İçime bir korku düştü. Sizin adaletinize sığındım, dedi.

– Peki, benden ne istiyorsun, diye sordu Süleyman Aleyhisselâm.

Adam:

– Ey adil padişah! Rüzgâra emret, beni Hindistan'da bir adaya bıraksın. Belki orada Azrail'in hışmından canımı kurtarırım, deyince Hazreti Süleyman rüzgâra emretti ve rüzgâr da adamı Hindistan'da bir adaya götürdü.

Ertesi gün Hazreti Süleyman, divan vaktinde halkı kabul ederken Azrail çıkageldi. Hazreti Süleyman, bir gün önce o adama niçin hışımla baktığını sorunca Azrail şöyle cevap verdi:

– Ey Allah'ın şanı yüce peygamberi! Ben o adama hışımla bakmadım, onu görünce şaşırdım. Çünkü Yüce Allah bana "Git, falan kulumun canını Hindistan'da al!" buyurdu. Onu burada görünce "Bu adamın yüz tane kanadı olsa yine de Hindistan'a gidemez." diye düşündüm ve bu sebeple ona şaşkınlıkla baktım. Fakat Hindistan'a gidince adamı orada buldum ve canını aldım, dedi.[63]

RÜYA VE KADER

İYİ VE KÖTÜ RÜYA

Allah Resûlü rüyalarla ilgili şöyle buyurdu:

– Hulm, yani sıkıntılı rüya şeytandandır. Öyle ise sizden biri, hoşuna gitmeyen kötü bir rüya görecek olursa iradesini kötü zan ve düşüncelerden uzak tutsun ve ondan Allah'a sığınsın. Böyle yaparsa şeytan kendisine asla zarar veremeyecektir. Kötü rüyayı başkasına anlatıp gerçekleşmesine fırsat vermesin! Biriniz güzel bir rüya görürse onunla sevinsin. O rüyayı sevdiği kimselerden başkasına söylemesin. İyi birine yorum yaptırdıysa bir başkasına yaptırmasın. Güzel kaderini bozmasına fırsat vermesin![64]

İPEK PARÇASI İÇİNDE

Hazreti Aişe (radıyallahu anha) şöyle anlatmıştı:

"Allah Resûlü bana dedi ki:

– Rüyamda sen bana üç gece gösterildin. Melek, seni bana bir ipek parçası içerisinde getirdi ve 'Bu senin zevcendir, aç onu.' dedi.

Ben de açtım, içindeki sendin. Ben:

– Bu rüya, Allah katında ise onu gerçekleştirecektir, dedim."[65]

YETMİŞ AĞAÇ YAPRAĞI

Bir adam Hazreti Ebubekir'e gelerek sordu:

– Ey Allah Resûlünün halifesi! Rüyada bana yetmiş ağaç yaprağı verildiğini gördüm. Bunun tabiri nedir?

Hazreti Ebubekir şöyle cevap verdi:

– Sana bu sıralar yetmiş değnek vurulacak, Allahu âlem! (Allah daha iyisini bilir.)

Gerçekten de bir müddet sonra adama bir suçtan dolayı yetmiş değnek ceza verildi. Bu rüyanın üzerinden bir sene geçtikten sonra aynı adam yine aynı rüyayı gördü ve tekrar Hazreti Ebubekir'e gelerek aynı rüyayı gördüğünü söyledi ve yine tabirini istedi.

Hazreti Ebubekir bu sefer ona şöyle dedi:

– Senin eline yetmiş bin dirhem para geçecek inşallah!

Adam:

– Ey Müminlerin Emiri! Geçen sene bu rüyayı gördüm bana yetmiş değnek ile yorumladınız, öyle de oldu. Bu sene ise aynı rüyayı yetmiş bin dirhem ile yorumladınız. Bunun manası nedir, diye sorunca Hazreti Ebubekir:

– Rüyayı geçen sene gördüğünde ağaçların yaprakları dökülüyordu, o rüyayı onun için öyle yorumladım. Ama bu sene sen rüyayı gördüğünde ağaçlarda yeni yapraklar büyüyordu. Bunun için de bu rüyanı böyle yorumladım, dedi.

Çok geçmeden tabir edilen bu rüya da aynen çıktı ve adamın eline yetmiş bin dirhem para geçti.[66]

SÖZLÜK

adak: Bir işin sonucuna göre söz verme.

adil: Adaletli, doğru.

ahiret: Öldükten sonra dirilip sonsuza kadar kalınacak olan ve Allah'a dünyada yapılanların hesabının verileceği öbür dünya.

alaka: Kan pıhtısı. Ana rahmindeki devre.

amel: İş, hareket. İbadet.

âyet: Kur'ân sûrelerini meydana getiren cümlelerden her biri.

biat: Söz verme.

ecel: Hayatın sonu. Ömür bitimi.

ecir: Sevap, ücret.

günah: Allah'ın yasakladığı suç. Haram ve mekruh.

hayır: İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım.

hidayet: İyiliğe vesile olma. Güzelliğe aracılık.

hikmet: Bilgelik, sebep, gizli sebep.

ibadet: Allah'ın emirlerini yerine getirme, Allah'a yönelen saygı davranışı, tapınma.

ihsan: İyilik etme, iyi davranma, bağışlama, bağışta bulunma, karşılık beklemeden yapılan yardım, iyilik.

irade: Bir şeyi yapıp yapmama hürriyeti.

istiğfar: Allah'tan suçlarının bağışlanmasını dileme, tövbe etme.

kader: Yüce Allah'ın başa gelecek her şeyi yazması, bilmesi.

kaza: Kaderin gerçekleşmesi. Şu anda olan.

Mecusî: Ateşe tapan kişi.

Müslüman: Kelime-i şehadet getirerek İslâm dinini kabul eden kimse.

mudğa: Bir çiğnemlik et parçası.

münafık: İçi ve dışı farklı olan kişi.

mütevekkil: Tevekkül eden.

nasip: Bir kimsenin elde edebildiği, sahip olabildiği şey, kısmet, talih.

nimet: İyilik, lütuf, ihsan.

nutfe: Bir damla su.

Rab: Kâinatı düzenli biçimde yaratan, terbiye eden, yaşatan Yaratıcı, Allah.

rahmet: İyilik, güzellik. Yardım.

sadaka: Allah rızası için yapılan yardım, iyilik.

sahabe: Peygamberimizi sağken gören, meclislerinde, konuşmalarında bulunan arkadaşları, sahabiler.

sevap: Hayırlı, iyi davranış karşısında verilen ödül. Allah tarafından verilecek karşılık.

şehit: Kutsal sayılan değerler uğruna Allah rızası için ölen kimse.

şer: Kötülük, fenalık.

şeytan: Kötülüklerin başı. Hazreti Âdem'e secde etmediği için cennetten kovulan, insanları Allah'ın emirlerine karşı kışkırtan, kötülüğe yönelten büyük şeytanın adı ise İblis'tir.

tabiin: Sahabeyi gören kişiler.

tenzih etme: Uzaklaştırma. Eksiklikten uzak tutma.

tevekkül: Sebepleri yerine getirip gerisini Allah'a bırakma inancı.

ümmet: Hazreti Muhammed Aleyhisselâma inanıp onun yaptıklarını ve söylediklerini uygulayarak çevresinde toplanan Müslümanların tamamı.

veba: Bulaşıcı, öldürcü bir hastalık.

vefat: Ölüm. Hayatın sonu.